

REVIEWS / РЕЦЕНЗІЇ

DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i41.p.64

OLEKSIYI. VERTIY

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko (Ukraine)

THROUGH THE PRISM OF NATIONAL VALUES

Abstract. *An analysis of the scientific work of M. Nabok "National peculiarities of the perception of Ukrainian Folk Dumas through the prism of "creator - performer - listener" was carried out. Scientific developments of European countries in the area of philological researches: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. P. 2. P. 327-344. ISBN 978-9934-588-56-3. The main components of the image of the kobzar, bandurist and lyre player, which determine its national nature and essence, are characterized based on the material of the Ukrainian Folk Dumas.*

Keywords: *folk dumas, perception, national values, consciousness.*

Citation. Vertiy O.I. Through the prism of national values. *Sumskyi istoryko-arkhivnyy zhurnal [Sumy historical and archival journal]. №XLI. 2023. Pp.64-65. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i41.p.64*

ВЕРТІЙ О.І.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (Україна)

КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. *Здійснено аналіз наукової праці М. Набок «Національні особливості сприйняття українських народних дум крізь призму "творець – виконавець – слухач"». Scientific developments of European countries in the area of philological researches: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. P. 2. P. 327-344. ISBN 978-9934-588-56-3. На матеріалі українських народних дум охарактеризовано основні складники образу кобзаря, бандуриста і лірника, які визначають його національну природу і сутність.*

Ключові слова: *народні думи, сприйняття, національні цінності, свідомість.*

Цитування. Вертій О.І. Кризь призму національних цінностей // Сумський історико-архівний журнал. №XLI. 2023. С.64-65. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2023.i41.p.64

За роки незалежності України значно зросла увага до дослідження українських народних дум та їх творців і виконавців – кобзарів, бандуристів та лірників. 2009 року вийшов у світ перший том задуманого 5-томного корпусу "Українських народних дум" з передмовою М. Дмитренка "Українські народні думи як феномен традиційної культури". Одна за одною з'явилися монографії К. Черемського "Традиційне співоцтво. Українські співці-музиканти у контексті світової культури" (Харків, 2008), М. Набок "Українські народні думи: особливості національного характеру і типологія героя" (Тернопіль, 2014), В. Мішалова "Народна бандура. Виконавська майстерність" ("Формування національних основоположних підстав сучасного українського народознавства та літературознавства". Київ-Мюнхен, 2022), інші публікації. Як бачимо, спектр наукових зацікавлень їх авторів досить широкий, тематика і проблематика – злободенна, завдяки чому вони вийшли на новий рівень дослідження життя і творчості народних співців-музикантів, а саме – національна

природа українського думового епосу, місце і значення кобзарів, бандуристів та лірників у формуванні та становленні національного співоцького звичаю та в контексті світової культури. Яке ж місце і значення в ряді цих досліджень має оцінювана тут праця М. Набок?

Насамперед зазначимо, що її авторка продовжуючи і розвиваючи наукові ідеї своїх попередників, формує власні основоположні підстави, залучаючи до цього не лише дані кобзарознавства та народознавства, а й дані психології творчості, естетики, філософії, соціології, історії та інших гуманітарних наук. Завдяки цьому вона виходить на постановку і розв'язання проблем, які досі чи то мало досліджувались, чи то й зовсім в силу різних обставин, насамперед панування комуністичної ідеології в підсоветській Україні та утисків і переслідувань всього питома національного, залишалися поза увагою вчених. Серед таких проблем маємо питання про естетично розвинуту українську особистість, місце і значення українських народних дум та мистецтва кобзарів, бандуристів і лірників у формуванні національного характеру, світогляду та громадянської позиції українців. Візьмемо, наприклад, зібрані авторкою під час польових досліджень та опитування слухачів різних вікових груп та соціальних станів матеріали і виконані нею узагальнення та висновки. Так, скажімо, під час виконання думи чи то твору іншого жанру, зазначає М. Набок, пізнання слухачами зовнішнього світу відбувається крізь призму внутрішньо багатого світу кобзаря. Саме тому в його образі “вбачається той “етнічний концепт”, той морально-етичний первень, ідеальний образ, в основі якого закладено національне світосприйняття, світовираження та світовідтворення дійсності” (с. 331). Відтак кобзар розбуджує їх, тобто розбуджує українське ество своїх слухачів, адже “звуки бандури, українські мелодії не линуть від серця до серця”, а “відроджуються в серцях, творять єдине українське духовне ціле” (с. 333), в якому слухач почуває себе українцем, співпереживає героям дум, творячи єдине українське ціле. На доказ цього дослідниця наводить свідчення самих слухачів. Зокрема, Ольга Сиченко з м. Лубни зазначає: “Відкрила для себе досі незнаний світ. Цей світ, ця бандура закладені в нас на генному рівні. Тому так щиро й бентежно відгукується душа на кожен звук, на кожен відтінок мелодії, на кожне слово” (с. 332). Суттєвими для розуміння особливостей психолого-естетичного утворення “творець – виконавець – слухач” є й дослідження М. Набок про сприйняття українських дум і пісень у виконанні кобзарів та бандуристів чужоземними студентами, які навчаються в Сумському державному університеті. Так, наприклад, Даравшех Аммар Халед Махмуд з Йорданії у відгуку пише: “Гру на бандурі кобзар доповнював рухами, і мене це притягувало. Я відчув силу і повірив у те, що я здатний зробити щось неймовірне. Його гра – це космос, енергетичний потік. Сліпота кобзаря допомагала йому глибше відчутти енергію космосу” (с. 335). Наведені М. Набок відгуки відкривають широкі можливості подальшого вивчення діалектики міжкультурного спілкування та взаємообміну національними духовними цінностями, що і засвідчує плідний розвиток нею наукових ідей одного з найвидатніших дослідників цієї проблеми Г. Нудьги.

Таким чином, на сьогодні перед нами постає завдання – зрозуміти сенси пророчої мудрості кобзарів, бандуристів та лірників й у повноті змістів витлумачити їх історичні настанови й передбачення на сучасному етапі боротьби за українську державність.

Отримано 05.10.2023

Отримано в доопрацьованому вигляді 20.10.2023

Прийнято до друку 25.10.2023

Submitted 05.10.2023

Received in revised form 20.10.2023

Accepted for publication 25.10.2023